

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
Управління банками на фінансовому ринку

на тему: «Управління ліквідністю банків України»
(назва теми)

Виконавець:

Студент 6 курсу, групи 63-к, Факультет фінансів і банківської справи

Іванов Богдан Сергійович _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

____д.е.н., професор____
(науковий ступінь, вчене звання)

Коваленко Вікторія Володимирівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ОДЕСА – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Актуальність теми обумовлена провадженням Національним банком України нового інструменту оцінки ліквідності банків зазначеного у Базелі III, а саме: нормативу короткострокової ліквідності (LCR), що з 1 грудня став обов'язковим для виконання українськими банками Розрахунок LCR та NSFR зосереджений на часових горизонтах в 30 днів і один рік. На нашу думку, обмежуючись лише зазначеними вище часовими горизонтами виникає ризик формування «скелі», або ризику розриву ліквідності на проміжку, що не підпадає під тридцяти-денний чи річний періоди. Оптимізація розрахунку показника LCR дозволить мінімізувати ризик розриву ліквідності шляхом деталізації звітності, а саме збільшення часових горизонтів при дослідженні узгодженості грошових потоків.

За таких умов постає об'єктивна необхідність аналізу ефективності наявних інструментів управління ліквідністю банків України з метою визначення шляхів їх удосконалення в умовах мінливого банківського та макроекономічного середовища; діагностиці й прогнозуванню своєї діяльності та, відповідно, розробленню ефективних стратегій, зокрема стратегій управління ліквідністю.

Проблемам банківської ліквідності присвячені наукові праці таких учених, як А. Бойко, І. Волошина, О. Дзюблюка, Ю. Довгань, Г. Загорія, М. Зверякова,

Л. Жердецької, О. Іващук, Г. Карчевої, В. Коваленко, Т. Ковальчука, Т. Крішталь, Л. Кузнецової, І. Лис, М. Марущак, В. Міщенко, Д. Олійник, В. Онищенко,

Л. Примостки, Ю. Ребрик, Ю. Серпенінової, В. Стельмаха, А. Шаповалова, Л. Примостки та багатьох інших.

Поряд з цим, в умовах кризи, питання управління ліквідністю банків України залишаються актуальними.

Метою магістерського дослідження є всебічне розкриття поняття «ліквідність», дослідження системи управління ліквідністю та розробка власних рекомендацій щодо оптимізації використовуваних систем управління ліквідністю.

Відповідно до поставленої мети визначено такі основні завдання:

- обґрунтувати теоретичні підходи до визначення сутності ліквідності банків;
- охарактеризувати систему управління ліквідністю банків;
- визначити підходи до регулювання ліквідності банків та шляхи оптимізації управління;
- надати загальну фінансово-економічну характеристику банків України;
- оцінити рівень ліквідності банків України;
- провести коефіцієнтний аналіз рівня ліквідності банків;
- удосконалити науково-методичний підхід до розрахунку динамічного індикатору ліквідності банків;

- удосконалити науково-методичні підходи до формування стратегії управління ліквідністю банків.

Об'єктом дослідження є процес управління ліквідністю банків.

Предметом дослідження є теоретичні засади, методичні підходи та прикладні аспекти управління ліквідністю банків.

Методи дослідження. На основі діалектичного методу пізнання проведено вивчення та визначення напрямів вдосконалення підходів до управління ліквідністю банку. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань у роботі використовувалися загальнонаукові методи: аналіз і синтез – при дослідженні теоретичних засад ліквідності банків; порівняння – при пошуку математичні та статистичні методи аналізу, порівняльний аналіз, метод дедукції та індукції, методи, які включають розрахунок аналітичних таблиць, побудова та порівняння системи показників. шляхів удосконалення управління ліквідністю банків; абстрагування – при визначенні суті окремих понять і термінів; узагальнення – при виділенні низки причин і тенденцій змін ліквідності банківських установ; методи статистичного аналізу – для оцінки ліквідності і грошових потоків банку; ретроспективний аналіз – для оцінки стану розвитку банківської ліквідності в Україні; факторного аналізу – для оцінки ефективності банківської діяльності.

Інформаційна база дослідження. Статистичну і фактологічну основу дослідження складають закони України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, укази Президента України, нормативні документи Національного банку України, банківських установ, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, ресурси Інтернету.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (97 найменувань) та 3-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 104 сторінки. Основний зміст викладено на 98 сторінках. Робота містить 20 таблиць, 24 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні основи управління ліквідністю банків»* досліджено поняття та сутність ліквідності банків; надано характеристику чинників, що впливають на процес управління ліквідністю банків; розглянуто науково-методичні підходи до управління ліквідністю банків.

За результатами проведеного дослідження у першому розділі зроблені наступні висновки. Визначено, що ліквідність банків розглядається з позиції двох підходів. Відповідно до першого підходу ліквідність банку визначається як можливість використання деякого активу банку як готівкових коштів або швидкого перетворення його в готівку, а також як здатність активу зберігати при цьому свою номінальну вартість незмінною. За другим підходом ліквідність банку трактується як якісна характеристика об'єкта економічних відносин, як здатність погашати свої зобов'язання в строк.

Сутність ліквідності у сучасних умовах глобалізації ринків та національних економік доцільно розглядати з точки зору руху грошових коштів, тобто як можливість доступу банку до фінансових ресурсів у будь-який момент часу та за оптимальною(ринковою) ціною, але повністю відмовлятися від розгляду «балансової» ліквідності також не можна, оскільки вона відображає внутрішню здатність банку виконувати свої зобов'язання перед контрагентами.

Охарактеризовано структурні елементів ліквідності: ліквідність банківської системи, ліквідність банку, динамічна ліквідність, статистична ліквідність; ліквідність балансу банку, ліквідність активів, ліквідність пасивів.

Визначено чинники, що впливають на ліквідність банку, які розглянуто як зовнішні та внутрішні. До зовнішніх віднесено загальний стан і розвиток економіки країни (рівень інфляції, динаміка ВВП, фінансові результати діяльності підприємств, доходи і заощадження населення, розвиток ринку цінних паперів, ринку фінансових ресурсів, банківська конкуренція та ін.); стан світової економіки; політична ситуація; соціальні чинники; особливості регіонального розвитку економіки; політика НБУ.

До внутрішні – неадекватна кредитно-інвестиційна та процентна політика банку; кваліфікація і досвід управлінського персоналу банку; фінансовий стан і розмір банку; ділова репутація банку; структура і динаміка клієнтської бази; структура і динаміка активів і пасивів банку; рівень організації банківського менеджменту і маркетингу; якість кредитного портфеля і портфеля цінних паперів.

Досліджено підходи до реалізації напрямків управління ліквідністю банку, а саме: стратегії управління ліквідністю (управління активами; управління пасивами; управління активами і пасивами); методи управління ліквідністю (метод фондового пулу; метод конверсії фондів; метод управління резервною позицією; метод сек'юритизації; метод математичного моделювання; метод управління кредитною позицією); методи оцінки потреби в ліквідних коштах (метод структури ресурсів; метод коефіцієнтів ліквідності; метод грошових потоків).

Доведено, що у практичній діяльності банки застосовують три основні стратегії управління ліквідністю, які, по суті, є проявом загальних підходів до управління активами і пасивами банку: стратегія трансформації активів (управління ліквідністю через активи); стратегія запозичення ліквідних засобів (управління ліквідністю через пасиви); стратегія збалансованого управління ліквідністю (через активи і пасиви).

Проаналізовано рівні регулювання ліквідності банків.

На мікрорівні регулювання банківської ліквідності НБУ здійснює на підставі встановлення економічних нормативів для всіх банківських установ. З метою контролю за ліквідністю банківських установ НБУ встановлює такі нормативи ліквідності: норматив миттєвої ліквідності (Н4), норматив поточної ліквідності (Н5) та норматив короткострокової ліквідності (Н6).

Регулювання ліквідності на макрорівні характеризує регулювання ліквідності банківської системи в цілому. Головною метою регулювання ліквідності банківської системи є підтримка необхідного рівня ліквідності задля забезпечення стабільного функціонування банківської системи.

Доведено, що процес управління ліквідністю комерційного банку включає насамперед виявлення ризику ліквідності, його ідентифікацію та застосування заходів спрямованих на його запобігання чи усунення. Якщо стратегічною метою діяльності комерційного банку виступає максимізація його ринкової вартості (ринкової оцінки власного капіталу), тоді вибір стратегії роботи банку здійснюється на основі вивчення ринку банківських послуг і окремих його сегментів. Максимізація прибутку (у грошовому виразі) в такому разі чи мінімізація ризику за умови стабілізації прибутків характеризується спекулятивними тенденціями і реалізується через застосування незбалансованих підходів до управління активами і пасивами банку.

У другому розділі **«Оцінювання рівня ліквідності банків України»** проведено аналіз сучасного стану розвитку банківського бізнесу; проаналізовано показники ліквідності банків; проведено коефіцієнтний аналіз показників ліквідності банків.

В даному розділі розкрито питання оцінювання стану ліквідності банків України. Доведено, що в умовах динамічності перебігу економічних процесів у розвитку економіки України посилюються вимоги до функціональних можливостей вітчизняного банківського сектора з позицій раціонального управління активами, ефективного розподілу мобілізованих ресурсів, спрямованості на максимізацію прибутку, підтримки необхідного рівня ліквідності та зниження ризиковості.

Визначено, що розглядаючи питання ліквідності банків України, перш за все необхідно проаналізувати динаміку показників загальної фінансово-економічної стану банківської системи у розрізі активів, зобов'язань та власного капіталу банків.

За період 2006-2018 рр. активи по банківській системі України в загалом мали тенденцію до збільшення. Так з 2006 по 2018 роки активи збільшились в 3,98 рази – аналізуючи структуру активів банку, спостерігається зростання кредитів та простроченої заборгованості.

Доведено, що світова фінансова криза негативним чином вплинула на якість кредитних портфелів, яка значно знизилася в результаті масового неповернення кредитів як суб'єктами економічної діяльності, так і фізичними особами. Протягом 2018 року обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 7,29 % (76,1 млн грн.) та станом на 01.01.2019 р. склав 1118,9 млн грн.

Частка проблемних активів залишається досить високою. До основних причин наявності проблемної заборгованості можна віднести: недостатній нагляд з боку регулятора за діяльністю банків, наслідки економічної кризи останніх років, низька якість кредитного портфелю банків.

Сукупний обсяг зобов'язань українських банків протягом 2017 року зріс

на 2,73 % до 1204,3 млрд. грн. За період 2008-2018 рр. зобов'язання по усій банківській системі України в загальному мають в абсолютному значенні тенденцію до збільшення, що свідчить про нарощування ресурсної бази, що викликано збільшенням темпів приросту обсягу залучених коштів від фізичних осіб та суб'єктів економічної діяльності

Проаналізовано економічні нормативи ліквідності банків України. Показник миттєвої ліквідності мав найбільше значення в 2015 році, а саме 78,73%, за весь аналізований період відбулося збільшення показника на 1,18 %. Норматив поточної ліквідності досягнув максимального значення на кінець 2017 року (на 01.01.2018 р.) – 108,08 %, за весь період відбулося підвищення на 37,89 %; норматив короткострокової ліквідності починаючи з 2013 року залишався майже стабільним.

Показник миттєвої ліквідності банківської системи України суттєво перевищує нормативне значення. Станом на 01.10.2019 р. його значення дорівнювало 68,66 %, що в 3,4 рази більше мінімально необхідного. Це означає, що банки не можуть ефективно розмішувати свої ресурси, а змушені їх накопичувати. Норматив поточної ліквідності за останні 12 років також значно перевищував нормативне значення (на 01.10.2018 року в 2,6 рази). Дана ситуація свідчить про значне накопичення коштів, які не приносять прибутку банкам.

Доведено, що ліквідність балансу банків України частково відповідає рекомендованим значенням. Особливо слід звернути увагу на коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань, який за аналізований період значно не відповідає рекомендованому значенню, що свідчить про неспроможність банків банку погашати зобов'язання за рахунок високоліквідних активів та через продаж майна. Інші показники відповідають рекомендованим значенням, що характеризує виважену політику банків щодо накопичення в активах високоліквідних активів, які не приносять дохід; достатній рівень забезпечення дохідними активами банків його загальних зобов'язань та сповіщає про часткове погашення зобов'язань банків поверненнями дохідних активів; збалансованою ліквідністю щодо виданих кредитів відносно забезпечення їх всіма залученими депозитами.

У третьому розділі **«Удосконалення системи управління ліквідністю банків»** обґрунтовано методичний підхід до визначення рівня динамічного індикатору ліквідності банків; удосконалено науково-методичні підходи до формування стратегії управління ліквідністю банків.

У третьому розділі магістерської дипломної роботи розглянуто питання щодо науково-методичного підходу до розрахунку динамічного індикатора ліквідності, на підставі використання ординальної (порядкова) шкали, яка дозволяє встановити, що конкретний показник має властивість більшою чи меншою мірою впливати на ліквідність порівняно із іншими показниками.

Сам розрахунок містить у собі декілька етапів: визначення переліку показників, на підставі якого буде формуватися динамічний індикатор ліквідності; економічна інтерпретація обраних показників за темпами їх

зростання та установлення динамічних співвідношень між показниками; формування для кожного моменту часу матриці фактичних співвідношень темпів зростання показників; формування матриці збігу фактичних та нормативних співвідношень; розрахунок динамічного індикатора ліквідності.

Отримані результати засвідчили, що найнижче від'ємне значення показника було зафіксовано в 2008 р. – «+» 0,643, тобто в момент кризи ризик ліквідності був високий, однак залишався певний запас до критичного значення «+» 1. Подібна ситуація спостерігається у 2015-2016 рр. (+0,571), коли система в черговий раз продемонструвала власну хиткість та зазнала впливу як екзогенних, так і ендегенних чинників (рис. 3.1). На фоні падіння кредитної активності та погіршення якості кредитних портфелів банки накопичували збитки у зв'язку із скороченням операційних прибутків і вимушеним додатковим формуванням резервів.

Таким чином, на сучасному етапі циклічного розвитку банківська система знаходиться на стадії піднесення. Більшість взятих до уваги співвідношень нормативних значень по всім показникам у 2018 році (+0,071) виконуються на рівні 2011 року. Тому для зниження ризику ліквідності на стадії спаду на рівні НБУ слід розробляти прогностичні значення ризику ліквідності та проводити відповідні заходи щодо його мінімізації.

Зважаючи на концептуальні підходи щодо управління та антикризового управління зокрема, та ураховуючи сутність ліквідності банку, антикризове управління ліквідністю банку варто трактувати з точки зору системного та процесного підходів. З позиції системного підходу, антикризове управління ліквідністю визначено як складну структурно-функціональну цілісність, складові якої упорядковані таким чином, що здійснюється управлінський вплив керуючої підсистеми (суб'єктів управління) на керовану підсистему (операційну ліквідність та урівноваження потенціалу ліквідності банку) через механізм антикризового управління.

У дипломній роботі наведемо порівняльну характеристику превентивного та реактивного антикризового управління ліквідністю банку

Превентивне антикризове управління відіграє значну роль у процесі антикризового управління ліквідністю банку, оскільки забезпечує формування «захисного механізму» ліквідності на основі завчасної ідентифікації перших ознак загрози реальної кризи ліквідності, прогнозування стану ліквідності банку у випадку реалізації деструктивних подій, що мають виключний, але імовірний характер виникнення, здійснення профілактичних заходів щодо попередження кризи, а також розробки плану реагування на кризу ліквідності, що є сполучною ланкою між превентивним та реактивним антикризовим управлінням. У разі невиконання тих завдань, що ставляться перед превентивним антикризовим управлінням ліквідністю, зростає імовірність виникнення явної кризи, що обумовлює необхідність активізації процедур з її подолання.

Реактивне антикризове управління ліквідністю банку залежить від результатів, отриманих у процесі здійснення антикризового моніторингу

ліквідності банку, що є невід'ємною складовою процесу превентивного антикризового управління. Стратегічною метою реактивного антикризового управління ліквідністю є подолання стійкого дефіциту ліквідності всіма можливими способами, у тому числі і шляхом встановлення тимчасового мораторію на зростання активів та їх часткової реалізації на ринку, а також залучення зовнішнього фінансування з урахуванням принципу економічної доцільності.

У процесі здійснення реактивного антикризового управління ліквідністю, план реагування на кризу ліквідності потребує деталізації і постійної актуалізації залежно від результатів антикризової діяльності та мінливості зовнішнього і внутрішнього середовищ, що зумовлює необхідність проведення постійного контролю за здійсненням реактивного антикризового управління.

Таким чином, сучасний стан банківської системи та національної економіки зокрема виявив необхідність перегляду існуючої концепції банківського менеджменту та перенесення центру уваги на комплексне управління всіма компонентами ліквідності банку на постійній основі.

Застосування інструментів моніторингу достатності та якості компонентів ліквідності, планування та прогнозування її обсягів, регулювання рівня ліквідності банку шляхом застосування профілактичних заходів, контроль за станом всіх складових ліквідності – все це в комплексі надасть можливість банку залишатися фінансово стійким навіть в умовах системної фінансової кризи.

ВИСНОВКИ

У дипломній магістерській роботі розкрито та вирішено поставлені завдання, які полягають у теоретичному обґрунтуванні та методичному забезпеченні удосконалення процесів управління ліквідністю банків. Основні висновки яких сформульовано наступним чином.

1. У роботі визначено, що ліквідність банків розглядається з позиції двох підходів. Відповідно до першого підходу ліквідність банку визначається як можливість використання деякого активу банку як готівкових коштів або швидкого перетворення його в готівку, а також як здатність активу зберігати при цьому свою номінальну вартість незмінною. За другим підходом ліквідність банку трактується як якісна характеристика об'єкта економічних відносин, як здатність погашати свої зобов'язання в строк.

Сутність ліквідності у сучасних умовах глобалізації ринків та національних економік доцільно розглядати з точки зору руху грошових коштів, тобто як можливість доступу банку до фінансових ресурсів у будь-який момент часу та за оптимальною(ринковою) ціною, але повністю відмовлятися від розгляду «балансової» ліквідності також не можна, оскільки вона відображає внутрішню здатність банку виконувати свої зобов'язання перед контрагентами.

2. Охарактеризовано структурні елементів ліквідності: ліквідність

банківської системи, ліквідність банку, динамічна ліквідність, статистична ліквідність; ліквідність балансу банку, ліквідність активів, ліквідність пасивів.

3. Визначено чинники, що впливають на ліквідність банку, які розглянуто як зовнішні та внутрішні. До зовнішніх віднесено загальний стан і розвиток економіки країни (рівень інфляції, динаміка ВВП, фінансові результати діяльності підприємств, доходи і заощадження населення, розвиток ринку цінних паперів, ринку фінансових ресурсів, банківська конкуренція та ін.); стан світової економіки; політична ситуація; соціальні чинники; особливості регіонального розвитку економіки; політика НБУ.

До внутрішні – неадекватна кредитно-інвестиційна та процентна політика банку; кваліфікація і досвід управлінського персоналу банку; фінансовий стан і розмір банку; ділова репутація банку; структура і динаміка клієнтської бази; структура і динаміка активів і пасивів банку; рівень організації банківського менеджменту і маркетингу; якість кредитного портфеля і портфеля цінних паперів.

4. Досліджено підходи до реалізації напрямків управління ліквідністю банку, а саме: стратегії управління ліквідністю (управління активами; управління пасивами; управління активами і пасивами); методи управління ліквідністю (метод фондового пулу; метод конверсії фондів; метод управління резервною позицією; метод сек'юритизації; метод математичного моделювання; метод управління кредитною позицією); методи оцінки потреби в ліквідних коштах (метод структури ресурсів; метод коефіцієнтів ліквідності; метод грошових потоків).

5. Доведено, що у практичній діяльності банки застосовують три основні стратегії управління ліквідністю, які, по суті, є проявом загальних підходів до управління активами і пасивами банку: стратегія трансформації активів (управління ліквідністю через активи); стратегія запозичення ліквідних засобів (управління ліквідністю через пасиви); стратегія збалансованого управління ліквідністю (через активи і пасиви).

6. Проаналізовано рівні регулювання ліквідності банків.

На мікрорівні регулювання банківської ліквідності НБУ здійснює на підставі встановлення економічних нормативів для всіх банківських установ. З метою контролю за ліквідністю банківських установ НБУ встановлює такі нормативи ліквідності: норматив миттєвої ліквідності (Н4), норматив поточної ліквідності (Н5) та норматив короткострокової ліквідності (Н6).

Регулювання ліквідності на макрорівні характеризує регулювання ліквідності банківської системи в цілому. Головною метою регулювання ліквідності банківської системи є підтримка необхідного рівня ліквідності задля забезпечення стабільного функціонування банківської системи.

7. Доведено, що процес управління ліквідністю комерційного банку включає насамперед виявлення ризику ліквідності, його ідентифікацію та застосування заходів спрямованих на його запобігання чи усунення. Якщо стратегічною метою діяльності комерційного банку виступає максимізація його ринкової вартості (ринкової оцінки власного капіталу), тоді вибір стратегії

роботи банку здійснюється на основі вивчення ринку банківських послуг і окремих його сегментів. Максимізація прибутку (у грошовому виразі) в такому разі чи мінімізація ризику за умови стабілізації прибутків характеризується спекулятивними тенденціями і реалізується через застосування незбалансованих підходів до управління активами і пасивами банку.

8. Доведено, що в умовах динамічності перебігу економічних процесів у розвитку економіки України посилюються вимоги до функціональних можливостей вітчизняного банківського сектора з позицій раціонального управління активами, ефективного розподілу мобілізованих ресурсів, спрямованості на максимізацію прибутку, підтримки необхідного рівня ліквідності та зниження ризиковості.

9. Визначено, що розглядаючи питання ліквідності банків України, перш за все необхідно проаналізувати динаміку показників загальної фінансово-економічної стану банківської системи у розрізі активів, зобов'язань та власного капіталу банків. За період 2006-2018 рр. активи по банківській системі України в загалом мали тенденцію до збільшення. Так з 2006 по 2018 роки активи збільшились в 3,98 рази – аналізуючи структуру активів банку, спостерігається зростання кредитів та простроченої заборгованості.

10. Доведено, що світова фінансова криза негативним чином вплинула на якість кредитних портфелів, яка значно знизилася в результаті масового неповернення кредитів як суб'єктами економічної діяльності, так і фізичними особами. Протягом 2018 року обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 7,29 % (76,1 млн грн.) та станом на 01.01.2019 р. склав 1118,9 млн грн. Частка проблемних активів залишається досить високою. До основних причин наявності проблемної заборгованості можна віднести: недостатній нагляд з боку регулятора за діяльністю банків, наслідки економічної кризи останніх років, низька якість кредитного портфелю банків. Сукупний обсяг зобов'язань українських банків протягом 2017 року зріс на 2,73 % до 1204,3 млрд. грн. За період 2008-2018 рр. зобов'язання по усій банківській системі України в загалом мають в абсолютному значенні тенденцію до збільшення, що свідчить про нарощування ресурсної бази, що викликано збільшенням темпів приросту обсягу залучених коштів від фізичних осіб та суб'єктів економічної діяльності

11. Проаналізовано економічні нормативи ліквідності банків України. Показник миттєвої ліквідності мав найбільше значення в 2015 році, а саме 78,73%, за весь аналізований період відбулося збільшення показника на 1,18 %. Норматив поточної ліквідності досягнув максимального значення на кінець 2017 року (на 01.01.2018 р.) – 108,08 %, за весь період відбулося підвищення на 37,89 %; норматив короткострокової ліквідності починаючи з 2013 року залишався майже стабільним. Показник миттєвої ліквідності банківської системи України суттєво перевищує нормативне значення. Станом на 01.10.2019 р. його значення дорівнювало 68,66 %, що в 3,4 рази більше мінімально необхідного. Це означає, що банки не можуть ефективно розміщувати свої ресурси, а змушені їх накопичувати. Норматив поточної

ліквідності за останні 12 років також значно перевищував нормативне значення (на 01.10.2018 року в 2,6 рази). Дана ситуація свідчить про значне накопичення коштів, які не приносять прибутку банкам.

12. Доведено, що ліквідність балансу банків України частково відповідає рекомендованим значенням. Особливо слід звернути увагу на коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань, який за аналізований період значно не відповідає рекомендованому значенню, що свідчить про неспроможність банків банку погашати зобов'язання за рахунок високоліквідних активів та через продаж майна. Інші показники відповідають рекомендованим значенням, що характеризує виважену політику банків щодо накопичення в активах високоліквідних активів, які не приносять дохід; достатній рівень забезпечення дохідними активами банків його загальних зобов'язань та сповіщає про часткове погашення зобов'язань банків поверненнями дохідних активів; збалансованою ліквідністю щодо виданих кредитів відносно забезпечення їх всіма залученими депозитами.

13. У роботі запропоновано науково-методичний підхід до розрахунку динамічного індикатора ліквідності, на підставі використання ординальної (порядкова) шкали, яка дозволяє встановити, що конкретний показник має властивість більшою чи меншою мірою впливати на ліквідність порівняно із іншими показниками.

Сам розрахунок містить у собі декілька етапів: визначення переліку показників, на підставі якого буде формуватися динамічний індикатор ліквідності; економічна інтерпретація обраних показників за темпами їх зростання та установлення динамічних співвідношень між показниками; формування для кожного моменту часу матриці фактичних співвідношень темпів зростання показників; формування матриці збігу фактичних та нормативних співвідношень; розрахунок динамічного індикатора ліквідності.

Отримані результати засвідчили, що найнижче від'ємне значення показника було зафіксовано в 2008 р. – «+» 0,643, тобто в момент кризи ризик ліквідності був високий, однак залишався певний запас до критичного значення «+» 1. Подібна ситуація спостерігається у 2015-2016 рр. (+0,571), коли система в черговий раз продемонструвала власну хиткість та зазнала впливу як екзогенних, так і ендегенних чинників. На фоні падіння кредитної активності та погіршення якості кредитних портфелів банки накопичували збитки у зв'язку із скороченням операційних прибутків і вимушеним додатковим формуванням резервів.

Таким чином, на сучасному етапі циклічного розвитку банківська система знаходиться на стадії піднесення. Більшість взятих до уваги співвідношень нормативних значень по всім показникам у 2018 році (+0,071) виконуються на рівні 2011 року. Тому для зниження ризику ліквідності на стадії спаду на рівні НБУ слід розробляти прогностичні значення ризику ліквідності та провадити відповідні заходи щодо його мінімізації.

14. У дипломній роботі наведено порівняльну характеристику превентивного та реактивного антикризового управління ліквідністю банку.

Превентивне антикризове управління відіграє значну роль у процесі антикризового управління ліквідністю банку, оскільки забезпечує формування «захисного механізму» ліквідності на основі завчасної ідентифікації перших ознак загрози реальної кризи ліквідності, прогнозування стану ліквідності банку у випадку реалізації деструктивних подій, що мають виключний, але імовірний характер виникнення, здійснення профілактичних заходів щодо попередження кризи, а також розробки плану реагування на кризу ліквідності, що є сполучною ланкою між превентивним та реактивним антикризовим управлінням. У разі невиконання тих завдань, що ставляться перед превентивним антикризовим управлінням ліквідністю, зростає імовірність виникнення явної кризи, що обумовлює необхідність активізації процедур з її подолання.

Реактивне антикризове управління ліквідністю банку залежить від результатів, отриманих у процесі здійснення антикризового моніторингу ліквідності банку, що є невід'ємною складовою процесу превентивного антикризового управління. Стратегічною метою реактивного антикризового управління ліквідністю є подолання стійкого дефіциту ліквідності всіма можливими способами, у тому числі і шляхом встановлення тимчасового мораторію на зростання активів та їх часткової реалізації на ринку, а також залучення зовнішнього фінансування з урахуванням принципу економічної доцільності. У процесі здійснення реактивного антикризового управління ліквідністю, план реагування на кризу ліквідності потребує деталізації і постійної актуалізації залежно від результатів антикризової діяльності та мінливості зовнішнього і внутрішнього середовищ, що зумовлює необхідність проведення постійного контролю за здійсненням реактивного антикризового управління.

15. Таким чином, сучасний стан банківської системи та національної економіки зокрема виявив необхідність перегляду існуючої концепції банківського менеджменту та перенесення центру уваги на комплексне управління всіма компонентами ліквідності банку на постійній основі.

АНОТАЦІЯ

Іванов Б.С., «Управління ліквідністю банків України»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «072
Фінанси, банківська справа, та страхування» за магістерською програмою «Управління
діяльністю банків на фінансовому ринку»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження - процес управління ліквідністю банків.

У роботі розглядаються теоретичні підходи до визначення сутності ліквідності банків; охарактеризована система управління ліквідністю банків; визначено підходи до регулювання ліквідності банків та шляхи оптимізації управління; надано загальну фінансово-економічну характеристику банків України; оцінено рівень ліквідності банків України; проведено коефіцієнтний аналіз рівня ліквідності банків; удосконалено науково-методичний підхід до розрахунку динамічного індикатора ліквідності банків; удосконалено науково-методичні підходи до формування стратегії управління ліквідністю банків.

Ключові слова: ліквідність, управління ліквідністю, стратегія, банк, антикризове управління, динамічний індикатор, нормативи ліквідності.

ANNOTATION

Ivanov B.S., «Management of liquidity of banks of Ukraine»,
thesis for Master degree in specialty «072 Finance, Banking, and Insurance» under the program
«Managing the activities of banks in the financial market»,
Odessa National Economic University
Odessa, 2019

Thesis consists of four chapters. The object of the study is the process of managing banks' liquidity.

The paper deals with theoretical approaches to determining the nature of banks' liquidity; the bank's liquidity management system is characterized; approaches to regulating banks' liquidity and ways to optimize management have been identified general financial and economic characteristics of Ukrainian banks are presented; the level of liquidity of Ukrainian banks was estimated; coefficient analysis of banks' liquidity level was conducted; the scientific and methodological approach to the calculation of the dynamic liquidity indicator of banks has been improved; scientific and methodological approaches to the formation of banks' liquidity management strategy have been improved.

Keywords: liquidity, liquidity management, strategy, bank, crisis management, dynamic indicator, liquidity standards.